

KUNST

WEDERKERIGHEID

In 2010 werd in de Grote Kerk in Vianen door Aart Bergwerff (kerkorgel) en Kadir Sonuk (dans) de *Canto Ostinato* van de recent overleden Simeon ten Holt uitgevoerd. De prachtige uitvoering is te zien en te beluisteren op YouTube en wordt, samen met een ontelbaar aantal andere Turks-Nederlandse kunstinitiatieven, kort genoemd in *Kunst als brug. Turks-Nederlandse culturele relaties na 2000*: 'Het orgel bevordert, net als de dans van de derwisjen, de band tussen God en de mensheid'.

Het boek biedt een uiterst degelijk overzicht van de contacten tussen de Turkse en Nederlandse kunstwerelden die tussen 2002 en 2012 zijn ontstaan. Vertrekkend vanuit enkele funderende begrippen van sociologen Howard Becker en Abram de Swaan toont het boek hoe er in één decennium een culturele dynamiek op gang is gebracht tussen twee landen, en hoe die in de driehoek overheid-bedrijvigheid-civil society (de burgers zelf – denk aan schrijvers, kunstenaars, musici, curatoren, wetenschappers en *captains of industry*) tot bloei is kunnen komen. Ook wordt duidelijk dat de drang naar verbetering van de artistieke infrastructuur gelijk liep met die naar verbetering van de economische relaties.

Tien jaar lijkt een korte periode. Toch is het indrukwekkend wat er in die tijd kan worden bereikt. Cultureel ondernemer Han Bakker vertelt in een van de inleidende teksten dat de twee landen in 2001 op cultureel gebied 'eigenlijk nog vreemden voor elkaar wa-

ren'. Een belangrijke initiatiefnemer voor culturele uitwisseling is Jan Roelants geweest, consul-generaal in Istanboel tussen 1989 en 1994. Die riep in 1993 de Stichting Nederland-Turkije (SNT) in het leven; in 2002 volgde, met medewerking van het SNT, de Stichting Trafik. Doel van deze stichting was culturele uitwisseling tussen Turkije en Nederland, maar vooral tussen Istanboel en Rotterdam te bewerkstelligen. Men koos bewust voor een structurele aanpak. De eerste projecten die plaatsvonden onder verantwoordelijkheid van Trafik richtten zich op het exposeren van werken van beeldend kunstenaars van beide landen. Een project rond modeontwerp volgde al gauw.

Het is ondoenlijk de talloze vormen van samenwerking en uitwisseling die in het boek genoemd worden, op te sommen; er wordt in 257 pagina's werkelijk een duizelingwekkende reeks instellingen, overheden, bedrijven, initiatieven, plaatsen, festivals, stichtingen, opleidingen, musea, podia, broedplaatsen, mogelijkheden, projecten, *artist-in-residencies*, ervaringen, stromingen en inzichten te voorschijn getoverd. Een kleine waarschuwing moet ik daarbij wel meegeven: wie zich verheugt op een koffietafelboek met glossy foto's in exotische kleuren en smakelijke tekstjes, zal teleurgesteld het boek terzijde leggen. Wie echter interesse heeft in de vorming van cultuurbeleid of cultuuronderwijs over de grenzen, wie geboeid is door de mechanismen waarmee landen of steden bilateraal kunnen werken aan kennismaking met 'De Ander', of wie interesse heeft in het opzetten van artistieke projecten aan de andere kant van

ons continent, zal hier veel nuttige informatie kunnen vinden.

Het geheel is overigens niet zo chaotisch als ik het beschrijf. De samenstellers van het boek zijn uiterst systematisch te werk gegaan; de hoofdstukken zijn duidelijk afgebakend en coherent. Cultuursociologische en maatschappelijke observaties zijn op passende plekken in het verhaal opgenomen. Een mooie uitspraak vond ik bijvoorbeeld in een paragraaf over het allochtonendebat. Samengevat komt die hierop neer: kosmopolitisme is een geestesgesteldheid, een instelling. Het is: internationaal samenwerken op basis van wederkerigheid. Ook openbaart zich in dit boek een nieuw beroep: dat van cultureel vertaler ofwel intermediair. 'Soms kunnen samenwerkende culturele actoren zelf niet goed overzien wat er misgaat, of waarom zaken zo lopen zoals ze lopen'. 'De cultureel vertalers hebben de afgelopen tien jaar een rol gespeeld in zulke situaties'. Hopelijk kunnen met de inzichten in dit boek ook elders bruggen worden geslagen.

□ Annemarie Estor

Teike Asselbergs, Ineke van Hamersveld, Cas Smithuijzen, Deniz Ünsal, *Kunst als brug. Turks-Nederlandse culturele relaties na 2000*, Boekmanstudies/Bilgi University, Amsterdam/Istanbul, 2012, 257 blz. ISBN 978-90-6650-118-8.